

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ 6ης ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΚΑΙ Η ΕΥΘΥΝΗ ΜΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΕΠΟΧΗ (του Γιάννη Ζήση)

✘ Η 16η Ιουλίου και η 6η Αυγούστου 1945 είναι, υπό πολλές έννοιες, ημερομηνίες – ορόσημα για την ιστορία και το μέλλον της ανθρωπότητας και του πλανήτη.

Στις 16 Ιουλίου του 1945, είχαμε την επιτυχή πυρηνική δοκιμή στο *Αλαμογκόρντο* στο Νέο Μεξικό. Την 6^η Αυγούστου του ίδιου χρόνου, είχαμε την ρίψη πυρηνικής βόμβας επί εχθρικού στόχου σε πόλη που εξαφανίστηκε έκτοτε από τον χάρτη – τη Χιροσίμα της Ιαπωνίας.

Αυτή ήταν η αυγή μιας νέας εποχής η έλευση της οποίας σηματοδοτήθηκε έντεκα περίπου χρόνια νωρίτερα στη Ρώμη, όταν επετεύχθη, τεχνητά σε πειραματικό επίπεδο η πρώτη σχάση του πυρήνα του ατόμου με τη βοήθεια της έως τότε τεχνολογίας. Ακολούθησαν κι αλλού και άλλα επιτυχή πειράματα διάσπασης του ατόμου. Ευτυχώς, όλα τους πέρασαν απαρατήρητα από τους επιστήμονες μέχρι τη διάσπαση από Γερμανούς επιστήμονες –τους Λίτσα Μάϊτνερ, Όττο Χαν και Φριτς Στράσμαν– στη Ναζιστική Γερμανία.

Στοχαστές όπως ο Άρθουρ Κάιστλερ πρότειναν να αλλάξουμε το ημερολόγιο της ανθρωπότητας και να το ενοποιήσουμε καθιερώνοντας ως αφετηρία την 6η Αυγούστου 1945. Έτσι, θα γινόταν παγκόσμιο, καθώς –ας μη ξεχνάμε– έχουμε ένα χριστιανικό ημερολόγιο στη Δύση, ενώ άλλες χώρες ακολουθούν άλλο ημερολόγιο. Στις μέρες μας, ο μεγαλύτερος αριθμός του πληθυσμού της Γης ακολουθεί άλλα ημερολόγια από το χριστιανικό. Η νέα ημερολογιακή αφετηρία, που προτάθηκε από τον Κάιστλερ, στο βιβλίο του «Ιανός», θα μπορούσε κάλλιστα να

υιοθετηθεί για πολλούς λόγους. Ορισμένοι από αυτούς είναι οι εξής:

πρώτον, διότι η ανθρωπότητα έδειξε, ακόμη πιο πειστικά, ότι μετά από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, όπως επεσήμανε ο Πωλ Βαλερύ, μπορεί να αυτοκαταστραφεί και όχι μόνο αυτό, αλλά να καταστρέψει ολοκληρωτικά και τον πλανήτη.

δεύτερον, διότι η ευθύνη πλέον είναι τεράστια και πρέπει να υιοθετήσουμε μια άλλη προσέγγιση στις τεχνολογικές εφαρμογές και σε ό,τι αφορά τους στρατιωτικούς, αλλά και για ειρηνικούς σκοπούς, όπως έδειξε το μεγάλο ατύχημα του Τσέρνομπιλ και το μικρότερης κλίμακας στο Three Mile Island.

Συνεπώς, θα πρέπει να υιοθετήσουμε πολύ πιο ισχυρό διεθνές δίκαιο – όχι όμως το δίκαιο των ισχυρών. Θα πρέπει να προβληματιστούμε πολύ βαθιά πάνω σε αυτό καθώς, κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου και των διάφορων φάσεών του, αλλά και αμέσως μετά, με τη λογική του αποδιοπομπαίου τράγου, πολλοί δεν ήταν αντίθετοι στην πιθανότητα χρήσης πυρηνικών όπλων σε διάφορες κλίμακες, όπως, για παράδειγμα, στον πρώτο πόλεμο της Δύσης εναντίον του Ιράκ. Είδαμε πόσο αβασάνιστες ήταν οι συνειδήσεις των ανθρώπων μπροστά σε μια τέτοια προοπτική, προκειμένου να γλιτώσουν από κάποιες επικίνδυνες, για μικρούς έστω αριθμούς, επιχειρήσεις εθνικών στρατών. Οι λαοί των ισχυρών κρατών αδυνατούν να μπουν στη θέση του αδύναμου, να βάλουν τον εαυτό τους στη θέση του άλλου. Αντίθετα, ακόμη και στις δημοσκοπικές έρευνες εμφανίζονται θετικοί ως προς τη χρήση όπλων μαζικής καταστροφής και για προληπτικούς λόγους.

Ακόμη περισσότερο, η πολεμική βιομηχανία και το στρατιωτικό – βιομηχανικό σύμπλεγμα έχουν τους δικούς τους λόγους να προωθήσουν δοκιμαστικές εφαρμογές, όπως τους δικούς τους λόγους έχουν και οι ρεαλιστικές στρατηγικές που αποτιμούν το κόστος στις ανθρώπινες ζωές με μια κτηνώδη προσέγγιση.

Δεδομένου, ακόμη, ότι το «θηρίο» που κατοικεί μέσα στον

άνθρωπο και στον ανθρώπινο πολιτισμό κρύβει μια βαρβαρότητα που, όπως έλεγε ο Καρλάυλ, είναι έτοιμο να μας κατασπαράξει, θα πρέπει να σταθούμε πολύ υπεύθυνα εφαρμόζοντας ένα Καντιανό πρόγραμμα* σε μεγάλη κλίμακα για την πυρηνική εποχή. Θα είναι ένα πρόγραμμα δικαιοσύνης, ειρήνης, ελευθερίας και αλληλεγγύης και αυτό πρέπει να εφαρμοστεί όχι μόνο ως διεθνής νόμος αλλά και ως παγκόσμια οικουμενική παιδεία και κουλτούρα διεθνών σχέσεων.

Παράλληλα, γεννάται το ερώτημα του πόσο δίκαιη είναι η στάση μας απέναντι στις χώρες που διαθέτουν πυρηνικά όπλα; Είναι φανερό, όπως το ομολόγησε –μεταξύ άλλων– και ο Τζίμμυ Κάρτερ, τέως Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών, ότι υπάρχουν πυρηνικές δυνάμεις που είναι στο απυρόβλητο των διεθνών οργανισμών παρ' ότι κατέχουν μεγάλο αριθμό πυρηνικών κεφαλών, ενώ αναζητούνται προσχηματικά, σαν αποδιοπομπαίοι τράγοι, οι αναδυόμενες πυρηνικές δυνάμεις ή και αυτές που επιδιώκουν να γίνουν πυρηνικές δυνάμεις όπως η Βόρεια Κορέα και το Ιράν, αντίστοιχα.

Ένα είναι σίγουρο, σε κάθε περίπτωση: η δύναμη των πυρηνικών όπλων δεν πρέπει να χρησιμοποιείται ως απειλή από κανέναν. Όμως, εδώ, όπως έχουν σήμερα τα πράγματα, υπάρχει ένα πρόβλημα. Δεν μπορεί να έχουμε δύο μέτρα και δύο σταθμά. Πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι η πυρηνική τεχνολογία πρέπει να είναι προσβάσιμη πλήρως στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών οπουδήποτε στη γη. Πρέπει να είναι διαθέσιμη στην ανθρωπότητα υπό την ευρύτερη έννοια, σε όλες τις εφαρμογές της, και να μην είναι ένα πεδίο προνομιακό από όσους πρόλαβαν και μπήκαν πρώτοι στην πυρηνική ελίτ για όλο το μέλλον. Το γεγονός ότι υπάρχει συγκέντρωση καταστροφικής ισχύος προνομιακά σε κάποιες χώρες είναι ένα θέμα που αφορά την τύχη όλης της ανθρωπότητας και την ατζέντα του ΟΗΕ. Αφορά την Γενική Συνέλευση του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών και όχι μόνο τα κράτη-μέλη και τις πολιτικές των βέτο που ασκούν στο Συμβούλιο Ασφαλείας.

Αντίστοιχα, και το θέμα των ειρηνικών εφαρμογών πρέπει να προσεγγίζεται με πλήρη επιστημονική διαφάνεια και ως προς τα

ερευνητικά στοιχεία, αλλά και ως προς τα ζητήματα που έχουν να κάνουν με ατυχήματα και με τη διαχείριση των πυρηνικών αποβλήτων. Ταυτόχρονα, πρέπει να εγκαταλείψουμε τη λογική του παγκόσμιου ολιγοπωλίου της πυρηνικής τεχνολογίας, των ισχυρών, δηλαδή, παγκόσμιων επιχειρηματικών συμφερόντων.

Παράλληλα, εννοείται ότι θα πρέπει να προσέξουμε τα ζητήματα πυρηνικής ασφάλειας απέναντι στην τρομοκρατία – αυτό είναι σαφές. Θα πρέπει να εξετάσουμε, επίσης, τα ζητήματα πυρηνικής ασφάλειας σε εξτρεμιστικές συνθήκες, τις οποίες, βέβαια, δεν θα τις κατασκευάζουν τα μέσα ενημέρωσης και οι γεωπολιτικές στρατηγικές για λόγους σκοπιμότητας. Αυτό είναι κάτι που το αναγνωρίζει κατά κάποιο τρόπο η ανθρωπότητα. Είναι σαφές, δηλαδή, ότι δεν πρέπει να υπάρξουν πυρηνικά όπλα στα χέρια νέων «Αξονικών Δυνάμεων», για να υιοθετήσουμε την ορολογία του Μεσοπολέμου και του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Αυτό όμως συνεπάγεται μια άλλη προσέγγιση στην πυρηνική τεχνολογία, ώστε να μην δημιουργείται η εικόνα χωρών που αποτελούν την πυρηνικής ελίτ.

Είναι γελοίο, πράγματι, να αισθάνονται κάποιες χώρες ότι έχουν το δικαίωμα της πυρηνικής τεχνολογίας και να το παίρνουν από τον εαυτό τους. Δεν υπάρχει τέτοιο δικαίωμα και δεν έχει καμία χώρα ως τώρα επιδείξει απόλυτη νομιμότητα και σύνεση στη διαχείριση της ισχύος, και ούτε και πρέπει να αναμένει κανείς κάτι τέτοιο.

Συνεπώς, αυτό που πρέπει να εφαρμοστεί είναι ένα οικουμενικό Καντιανό πρόγραμμα γύρω από την πυρηνική ασφάλεια. Αναμφίβολα, η πυρηνική τεχνολογία είναι μια αναδυόμενη τεχνολογία σε σχέση με την ενέργεια, αλλά εδώ πρέπει να αποσαφηνιστούν όλα τα κρίσιμα ζητήματα και να μην γίνουν εκπτώσεις στα ζητήματα πυρηνικής ασφάλειας και στα ζητήματα διαχείρισης των πυρηνικών αποβλήτων. Πρέπει να αναδιαπραγματευτούμε τα ζητήματα αυτά με έναν τρόπο ασφαλή, δημοκρατικό και περιβαλλοντικά βιώσιμο, χωρίς «σημαίες ευκολίας» και με προσχήματα.

Το πιο κρίσιμο, πάντως, ζήτημα έχει να κάνει με τις

στρατιωτικές εφαρμογές της πυρηνικής τεχνολογίας, όπου η ανθρωπότητα, όπως και ο κάθε πολίτης στον κόσμο, αισθάνεται ότι είναι έρμαιο ενός αβυσσαλέου ανταγωνισμού ισχύος. Ο προβληματισμός, λοιπόν, θα πρέπει να οδηγηθεί, κατ' ανάγκη, στην κατεύθυνση της δημιουργίας ενός άλλου παγκόσμιου πολιτισμού και μιας νέας δομής διακυβέρνησης σε παγκόσμιο επίπεδο που δεν θα περιορίζει τις δημοκρατικές πολιτείες της ανθρωπότητας, τα κράτη-μέλη του ΟΗΕ, αλλά θα συντονίζει τις πολιτικές με έναν τρόπο βαθιά ειρηνικό, με διαδικασίες αλληλεγγύης και μερισμού, με δικαιοσύνη και με συνθήκες ελευθερίας για τους ανθρώπους και ευθύνης για το περιβάλλον.

Δυστυχώς, σήμερα, κυριαρχεί ο εφησυχασμός και απουσιάζουν εκείνες οι ηγετικές μορφές που καθοδηγούνταν από την καλή θέληση, τη λογική και τη συνεργασία, όπως ήταν οι Σβάιτσερ, Ράσσελ, Αϊνστάιν, Κιουρί, και άλλοι, που ύψωσαν τη φωνή τους με υπαρξιακή αγωνία για το μέλλον της ανθρωπότητας και του πολιτισμού στην πυρηνική εποχή.

Η πυρηνική τεχνολογία δεν είναι απλά «υπέροχα προβλήματα της φυσικής» όπως τη χαρακτήρισε ειδικθώς και αβασάνιστα ο Φέρμι, γιατί έτσι ανοίγει ο δρόμος για να γίνει, σε σύντομο χρονικό διάστημα, ένα «υπέροχο θέμα» της βιομηχανίας και του στρατού – όπως και έγινε. Αυτό είναι το δρομολόγιο του «πυρηνικού Φάουστ». Γνώση και η δημιουργία – παραγωγή, στην εποχή μας, πρέπει να αναλάβουν πλήρως την ευθύνη τους γιατί η Γη δεν έχει έξοδο κινδύνου. Το παρήγορο, ωστόσο, είναι ότι σήμερα υπάρχουν μη κυβερνητικές οργανώσεις και φορείς που συνεχίζουν το έργο τους πάνω σε θέματα ειρήνης, οικονομικής δικαιοσύνης και μερισμού, ελευθερίας, συνεργασίας, ευθύνης, ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και βιώσιμης ανάπτυξης. Η πυρηνική εποχή πρέπει να είναι εποχή απόλυτης ευθύνης εκ μέρους όλων, αλλιώς υπάρχει ο μεγάλος κίνδυνος να μετατραπεί σε εποχή της πυρηνικής αβύσσου και της βαρβαρότητας.

Η πρόβλεψη αυτού του κινδύνου έγινε σε αρκετά προγενέστερο χρόνο, αν και διαφαίνεται πιο έντονα στον διάλογο που υπάρχει στο βιβλίο του Ρόμπερτ Γιουνγκ «Από Χίλιους Ήλιους

Φωτεινότερο» μεταξύ του Λανζεβέν και ενός φοιτητή στο οποίο εξέφραζε τον προβληματισμό του για τις δραματικές εμπειρίες του μέσα από τον ρατσισμό που αναδυόταν στη Ναζιστική Γερμανία. Ο Λανζεβέν εκεί αναφέρει ότι φοβάται πολύ περισσότερο το νετρόνιο, που είναι κάτι από το οποίο δεν θα λυτρωθεί ποτέ η ανθρωπότητα, ενώ για τον Ναζισμό πιστεύει πως κάποια στιγμή θα εξαφανιστεί.

**Καντιανό πρόγραμμα είναι το Λογικό Σχέδιο που αποσκοπεί στην επιδίωξη της διαρκούς και οικουμενικής ειρήνης, θεμελιωμένου στην τήρηση κανόνων στις διεθνείς σχέσεις στη βάση του «κοινού των Αμφικτιόνων» ή της «κοινωνίας των εθνών». Είναι ένα πρόγραμμα στο οποίο δίνει μεγάλη έμφαση ο Γιούργκεν Χάμπερμας ως βάση για τη διεθνή κοινωνία, ιδιαίτερα ύστερα από τον δεύτερο «Πόλεμο του Κόλπου».*

Γιάννης Ζήσης, συγγραφέας

Ημερομηνία ανάρτησης: 04-08-10

Φωτογραφία: commons.wikimedia.org

(solon.org.gr)